

**ПРАКТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОГО КОМПОНЕНТУ
ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ В ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ**

Наталія Париш
Київ

Обґрунтовано, що ціннісний характер екологічної компоненти навчального процесу у вищому педагогічно-інженерному навчальному закладі є одним з ключових аспектів виховання майбутніх фахівців-педагогів з високим рівнем гуманістично-освітньої та екологічно-ціннісної орієнтованості; потреба в його реалізації обумовлена профілем діяльності майбутніх інженерів; ефективність процесу безпосередньо залежить від його практичної спрямованості; принцип практики розглядається автором як основа і своєрідний філософський стрижень формування екологічної культури майбутніх педагогів інженерного профілю.

Ключові поняття: людина, екологія, освіта, культура, виховання.

Екологічна складова навчання і виховання майбутніх педагогів інженерного профілю цінна саме тим, що її реалізація здійснюється на основі активного діяльнісно-практичного застосування тих професійно-екологічних компетенцій, які набуваються в навчально-креативному середовищі вищого педагогічно-інженерного учбового закладу. «Виховну систему вищих навчальних закладів треба суттєво перебудувати і вдосконалити, орієнтуючись на теоретичну модель виховного процесу у сучасній вищій школі. В основу моделі має бути покладений діяльнісний підхід до виховання, який передбачає зміну форм навчального процесу у вищій школі в напрямі: переходу від власне навчання до професійного самовираження в реальних умовах трудової діяльності; розвиток особистісного потенціалу суб'єкта в результаті набуття пізнавального досвіду шляхом розв'язування різних за змістом предметно-практичних задач; здатність студентів до сумісної професійно-навчальної роботи з іншими учасниками та вміння оцінювати роботу іншого і через його думку – свою власну діяльність; методично-доцільне керівництво цим процесом. Отже, формування відповідальності студентів вищих технічних навчальних закладів слід здійснювати у конкретній діяльності, у ситуаціях відповідальності молодій людині за свої вчинки» [1, 50]. За умов впровадження такого діялісно-практичного та відповідального характеру навчально-виховного процесу в інженерно-педагогічних навчальних закладах будуть створені умови для реалізації на практиці тих принципів та пріоритетів екологічного мислення, яких набувають студенти протягом років навчання.

Ключем до успіху в майбутній професійній діяльності є вміння та навички реалізовувати отримані теоретичні екологічні знання на практиці, зокрема в педагогічній діяльності інженерного профілю. Тому надзвичайно важливо, щоб студент, який навчається у вищому педагогічно-інженерному учбовому закладі, отримував в його навчально-виховному та технологічно-інноваційному середовищі достатню кількість та якість реалізаційно-практичних вмінь та навичок. «Основним завданням викладачів, які здійснюють підготовку до екологічної діяльності є навчити студентів використовувати на практиці теоретичні знання, отримані в навчальному закладі; застосовувати методи оптимізації сучасних екологічних знань та інформаційних технологій; бачити і постійно відчувати взаємозв'язки екологічних наук у цілісній системі наукового знання; набувати власного практичного досвіду у викладанні екології, шукати нові підходи, форми і методи навчання, використовувати передовий досвід вчителів, щоб збудити інтерес до екології як науки; виховувати особистість, яка б володіла не лише знаннями, а й уміла б адекватно поводитися у певних ситуаціях, застосовуючи свої знання; так організувати навчальний процес, щоб в учнів з'явилося бажання до активної участі в ньому» [2, 81]. Виконання таких завдань та

реалізація таких принципів прищеплюватиме студентам, майбутнім педагогам інженерного профілю прагнення, бажання та вміння використовувати свої знання та екологічно-ціннісні переконання у професійно-фаховій діяльності, навчаючи своїх учнів і вихованців, пробуджуючи в них екоцентричний тип мислення і діяльності.

Це має стати головним життєтворчим і світоглядним імперативом майбутніх педагогів інженерного профілю, адже від того, наскільки ефективно вони закладуть у свідомість власних вихованців ціннісні орієнтири екологічного мислення та діяльності, залежить якість розвитку національної економічно-виробничої та соціально-екологічної реальності. «Всі отримані знання, набуті переконання, прагнення, потреби мають відобразитися у професійній діяльності та у повсякденному житті. Гострота проблем, які постали, їх масштабність і складність не терплять у ході екологічної практики формалізму, байдужості, безвідповідальності, а потребують ініціативи й творчості в екологічній сфері. Це вимагає і постійного підвищення своєї кваліфікації, оволодіння новими екологічними та іншими необхідними знаннями, вміння реалізацію у практичній діяльності» [3, 651]. Виховання небайдужості, прагнення до постійної екологічно-культурної самореалізації, бажання постійно підвищувати власну екологічно-професійну компетентність – ось головні виміри практичної спрямованості екологічного компонента педагогічного процесу в інженерно-педагогічних закладах, які мають забезпечуватися найновітнішими інноваційно-гуманістичними технологіями навчання і виховання майбутніх педагогів.

В структурі гуманістичного виховання екологічно-культурного спрямування обов'язково має бути відображена системна єдність національного та загальнолюдського в екологічному складнику навчально-виховного процесу. Екологічні цінності мають стати сьогодні одним із ключових факторів національної самоідентифікації в глобальному світі. «Формування і подальший розвиток екологічної свідомості українців має стати основою й головним джерелом самоусвідомлення в сучасному світі, базисом національної самоідентифікації, допоможе інтегрувати і зберегти цілісність українського народу, забезпечити взаємозв'язок і спадкоємність поколінь» [4, 17]. А на сучасну українську освіту, особливо вищу, покладається основна відповідальність за те, щоб цінності екологічної культури могли бути ефективно використані як інтегративні чинники, здатні подолати суперечливі та контраверсійні установки, що домінують в сучасній масово-національній свідомості.

Важливо також, виховуючи національну свідомість і екологічні почуття у студентської молоді, особливо у майбутніх педагогів, пробуджувати в ній усвідомлення глибинної взаємозалежності українського етносу та нації, її соціокультурної сфери з природними чинниками та географічно-ландшафтним розташуванням. Існує принаймні один аспект детермінованості етносу природним середовищем, який і сьогодні заслуговує на увагу дослідників. Йдеться про множину первинних, традиційних, пов'язаних з географічними умовами способів діяльності етносів у природі, які в сучасному існуванні нації проявляються у трансформованому вигляді, але опосередковано зберігають спорідненість з певними ландшафтами. В екологічному смислі значимим є те, що така спорідненість визначає певні етнокультурні способи природодоставлення і природокористування. Врахування цих моментів, на думку М. Кисельова і Ф. Канака, дозволяє визначити риси екологічно безпечної концепції природокористування. По-перше, аналіз етнокультур відкриває шлях до експлікації та системної реконструкції традиційних форм природокористування. А також до їх кваліфікованої експертної оцінки з екологічної, економічної та гуманістичної точок зору. Сьогодні є очевидним, що спосіб природокористування, домінуючий в техногенній цивілізації, зруйнував інші, традиційні способи. Зайняти домінуюче положення «західний» спосіб природокористування зміг завдяки його ефективності та гуманістичній орієнтації, що реалізувалася в турботі про збільшення обсягів масового споживання та зростання якості життя сучасних поколінь західного суспільства. Екологічна ж складова до середини ХХ ст. взагалі не прораховувалась. По-друге, аналіз етнокультур дає можливість проаналізувати сучасними методами перспективу використання тих із відсунутих на другий план способів природокористування чи їхніх елементів, які є екологічно значимими і можуть дати людству шанс на виживання. Зрозуміло водночас, що такі форми природокористування

мають утворювати задовільне підґрунтя для виходу людства зі стану, в який воно приречено впадати існуючи в умовах техногенної цивілізації – стану безперервного балансування між вимиранням від нестатків та самознищенням внаслідок вичерпання ресурсів та екологічної катастрофи [5, 23]. Таким чином, бачимо безпосередній зв'язок між проблемою самосвідомості кожної нації окремо та загальнолюдської екологічної відповідальності в цілому із проблемою виживання людства. І саме вища освіта несе найбільший потенціал прищеплення молоді, майбутнім педагогам, фахівцям інших спеціальностей, цінностей екоцентричного мислення, екологічної культури і свідомості нового типу.

Дуже плідним інструментом екологічно-виховного впливу на студентську молодь, з нашої точки зору, було б застосування традиційних народно-культурних, мистецьких форм і образів взаємодії людини і природи, якими так багата саме українська національна культура. «Підвищенню ефективності екологічного виховання сприяє його тісний зв'язок з традиційним народним вихованням любові до природи. Народна виховна мудрість з коліски плекала в кожній людині відчуття гармонії природи і людини. Природа постійно одухотворювалась в її свідомості як Матір-Берегиня, а Сонце, Земля та Вода були «святими»» [6, 581]. Відродження духовно-культурного ставлення до природи, яким завжди відзначався український народ, є вагомим педагогічним і виховним чинником розвитку сучасної екологічної культури нового типу. Українська молодь готова до сприйняття традиційних ідентифікаційних образів, якщо вони гармонійно вписуються до сучасного соціокультурного, в тому числі й екологічно-культурного, поля.

Важливим є для сучасної молодої людини і загальнолюдський аспект екологічної культури, яка ґрунтується на усвідомленні загальнопланетарної духовної єдності як єдиному джерелі виживання і подальшого розвитку людства. Саме феноменологічно-духовний вимір екологічної культури перетворює її на системотворчий елемент загальнолюдської аксіологічної матриці. «Питання про духовність як духовний творчий потенціал людини, як про потенціал, що визначає напрям, скерованість людської життєдіяльності в природному середовищі та суспільстві – природотворчу чи природоруйнівну, виникло як питання про формування екологічно неруйнівної свідомості людини, оскільки остання значною мірою визначає ставлення людини до природи» [7, 213]. Таким чином, розвиваючи та модернізуючи екологічну складову в системі навчання та виховання педагогів інженерного профілю, необхідно ефективно використовувати системну єдність національного та загальнолюдського в екологічному складнику навчально-виховного процесу.

Вивчаючи специфіку екологічної складової в системі навчання та виховання майбутніх педагогів інженерного профілю, необхідно завжди пам'ятати про глибоко ціннісний характер екологічної компоненти навчального процесу. «Екологічна освіта і виховання повинні орієнтуватися на активну взаємодію людини з природою, побудовану на науковій основі, на оцінюванні людини як частини природи. Екологічні знання, доповнені ціннісними орієнтаціями, мають стати основою екологічної культури і екологічного мислення» [8, 95]. Тільки поєднання високої екологічної науки та новітніх технологічних досягнень в цій сфері з відповідними гуманістично-екологічними аксіологічними установками, що матимуть масовий, а не поодинокий характер, може в найближчий час сприяти подоланню багатьох негативних впливів, що чинить на природу антропогенний чинник.

Важливим аспектом навчання і виховання майбутнього педагога інженерного профілю є розвиток компетентності щодо пробудження у власних учнів та вихованців потужного ціннісного прагнення до самоздійснення в якості екологічно-культурного суб'єкта. Для цього необхідно навчити майбутнього педагога управляти та формувати мотиваційно-ціннісну сферу вихованців. «Найважливішим компонентом екологічної культури майбутнього інженера є ціннісно-мотиваційний, тому що цінності в його структурі займають домінуючі позиції, а ціннісні орієнтації обумовлюють значення і сенс екологічних знань, умінь і навичок у навчальній і професійній діяльності, усвідомлення екології як однієї з основ розвитку суспільства й особистості, співвідношення життєвих спрямувань особистості із загальнолюдськими цінностями. У процесі формування ставлення до навколишнього середовища як до цінності відбувається й розвиток інтелектуальних почуттів, тобто емоційного ставлення до процесу пізнання, естетичних почуттів, які посилюють інтелектуальні, виявляються в найрізноманітніших

переживаннях радості під час сприйняття прекрасного в природі. Здійснюється й оволодіння моральними цінностями, що має вияв у культурі екологічно правильної поведінки» [9, 9]. Як бачимо стосовно екологічної сфери існує достатньо широкий спектр мотиваційно-ціннісного заохочення, що має використовуватися в процесі гуманітарної підготовки майбутнього педагога інженерного профілю з метою його подальшого професійно-особистісного самовдосконалення.

У зв'язку з цим, надзвичайно важливо визначитися зі структурно-функціональними особливостями ціннісно-мотиваційної сфери екологічної компоненти навчального процесу у вищому педагогічному учбовому закладі інженерного профілю. На нашу думку, мотиваційно-ціннісний компонент передбачає: «переконаність у цінності живої і неживої природи, необхідність дбайливого ставлення до неї, коеволюції природи і суспільства; емпатію стосовно живого; екологічні природоохоронні мотивації: етичну, естетичну, релігійну; моральну активність, почуття громадянської і професійної відповідальності за збереження природного середовища, тобто екологічну вихованість. Основою мотиваційно-ціннісного компонента є усвідомлення природи як самостійної цінності, глибока зацікавленість майбутнього вчителя біології в оволодінні суб'єктивним екоцентричним ставленням до природи, бажанням сформулювати таке ставлення у учнів і студентів. Мотиваційно-ціннісний компонент виконує орієнтовно-діагностичну функцію. Завдяки цій функції майбутній педагог сприймає й інтерпретує особливості природних явищ, які набувають цінності» [10, 8]. Таким чином, очевидним є те, що мотиваційно-ціннісний компонент у екологічній складовій навчання і виховання майбутніх педагогів інженерного профілю є одним з ключових показників їх професійно-особистісної компетентності, а також їх майбутньої здатності застосовувати у власній роботі мотиваційні засоби гуманістично-інноваційного, особистісно орієнтованого, «суб'єкт-суб'єктного» характеру.

В сучасній філософській, психолого-педагогічній, соціологічній, етичній, екологічній літературі все частіше наголошується, що одним з основних вимірів педагогічної проблематики в будь-якому її аспекті є морально-ціннісна складова екологічної культури. Від морально-екологічного виховання молоді безпосередньо залежить майбуття людства. «Усвідомлення гостроти й масштабності екологічних проблем, виявлення їх глобального та регіонального характеру, створення екологічного угруповання та освіти створюють передумови для формування екологічної культури, у межах якої взаємини людини та природи постають як моральна проблема. Мова йде про розвиток екологічного творення – «формального» (в навчальних закладах) і «неформального» (у межах громадських організацій, рухів та ін.). У системі «формального» творення передбачається пропаганда знань в області відносин між людиною і природою: у межах дошкільного творення – у вигляді гри, в якій у доступній формі пояснюється необхідність дбайливого відношення до рослинного і тваринного світу; у межах шкільного творення – на уроках біології, хімії, географії – обговорюються проблеми охорони природи і раціонального природокористування; у вищих і середніх спеціальних навчальних закладах – на спеціальних факультетах читають відповідні курси: вивчення різних аспектів проблеми взаємин людини і середовища її проживання; передбачається освіта всіх фахівців на курсах підвищення кваліфікації. При тій або іншій формі творення головна мета – змінити відношення всіх членів суспільства до середовища проживання, підвищити відповідальність щодо відношення до природи, дати знання про те, як їй допомогти. Екологічна революція переможе, коли люди зможуть зробити «переоцінку» цінностей, поглянути на самих себе як на невід'ємну частину природи, від якої залежить їхнє власне майбутнє і майбутнє їхніх нащадків» [11, с. 67]. Такий перегляд фундаментальних цінностей та світоглядних орієнтацій в бік все більшої екологічної відповідальності є найважливішим імперативом розвитку сучасного людства, що особливо важливо враховувати, готуючи майбутніх педагогів, які мають прищеплювати дані цінності своїм майбутнім вихованцям.

Таким чином, можна стверджувати, що ціннісний характер екологічної компоненти навчального процесу у вищому педагогічно-інженерному навчальному закладі є одним з ключових аспектів виховання майбутніх фахівців-педагогів з високим рівнем гуманістично-освітньої та екологічно-ціннісної орієнтованості. «Дотримуватись правил екологічної культури, що полягають в повазі до людини, природи, складових біосфери, потрібно на всіх рівнях суспільства. Саме це є основною ціннісною домінантою людини,

що становить невід'ємну частину її екологічної компетентності. Аксіологічний компонент виявляється в наступних якостях особистості: емоційно-ціннісне ставлення до природи; сприйняття природи, як джерела духовних сил; філософське осмислення стану системи «людина-природа» і свого місця у Всесвіті; естетичне сприйняття природного навколишнього середовища; моральні аспекти природокористування; роль людини у загальнопланетарному розвитку; виховання системно мислячого інженера, здатного жити і працювати не порушуючи гармонії в природі; формування знань, що об'єднують загальнолюдські цінності, які є ядром людської особистості, на яких ґрунтується ноосферне мислення» [12, с. 141]. Враховуючи це, в процесі екологічної підготовки майбутніх педагогів інженерного профілю необхідно застосовувати весь спектр ціннісно-орієнтаційних засобів, що надає екологічно-культурний виховний простір: від морально-етичних цінностей та настанов екологічної відповідальності до естетичної цінності природи та її потенціалу щодо натхнення до мистецької, наукової, інженерної творчості.

Дослідивши екологічну складову в системі навчання та виховання майбутніх педагогів інженерного профілю з точки зору характеру і специфіки навчально-виховного процесу у закладах освіти інженерно-педагогічного профілю, а також вивчивши специфічність, зміст та ціннісне наповнення екологічної складової в педагогічному процесі таких закладів, можемо зробити низку взаємопов'язаних висновків.

По-перше, розглянувши характер навчально-виховного процесу у закладах освіти інженерно-педагогічного профілю, а також відзначивши надзвичайну важливість якісної підготовки педагогів-інженерів для інноваційно-прогресивного розвитку національної економіки, визначено, що ключовим виміром специфіки навчально-виховного процесу в таких закладах є необхідність набуття майбутніми спеціалістами як педагогічних компетенцій, так і інженерно-технічних, а часто і робітничих, знань і вмінь. У зв'язку з цим, постає проблема віднаходження основ для систематизації та інтеграції педагогічних та інженерних компетенцій в структурі загальної професійно-особистісної обізнаності майбутнього спеціаліста. З нашої точки зору, такий інтегративний ефект, зокрема, може здійснювати саме екологічна складову навчально-виховного процесу вищого навчального закладу педагогічно-інженерного профілю.

По-друге, визначивши місце і роль в педагогічному процесі вищого навчального закладу інженерно-педагогічного профілю екологічної складової, підкреслено особливу необхідність в сучасних умовах модернізувати дану галузь національної вищої освіти з огляду на тенденції зростання в сучасному світі значення екологічної культури та екоцентричного стилю мислення і діяльності. Екологічна складову навчально-виховного процесу має збагачуватися як окремими навчальними дисциплінами і курсами, так і наскрізним, інтегруючим використанням екологічних знань і цінностей в процесі реформування вищої педагогічної освіти інженерного спрямування. Екологічна складову у вигляді екологічної освіти, виховання, просвітництва, з нашої точки зору, відіграє центрально-змістовну, ціннісно-соціалізаційну та інтегративну роль у розвитку педагогічного простору навчального закладу педагогічно-інженерного профілю.

По-третє, вивчивши особливості та структурно-функціональні властивості змісту екологічного компоненту навчального процесу, доведено необхідність всебічного застосування новітніх інноваційно-гуманістичних технологій, а також засобів якнайповнішої інформаційно-технологічної підтримки екологізаційної складової навчання і виховання майбутніх педагогів інженерного профілю. Окрім того, необхідно враховувати багаторівневість структурно-функціональних характеристик змістовної складової екологічного компоненту навчального процесу, що включає в себе і соціально-культурні, і педагогічно-виховні, і науково-технологічні аспекти екологічно-професійної компетентності майбутніх спеціалістів. Зрештою, зміст екологічного компоненту навчального процесу має бути звернений, в тому числі, й на розкриття соціалізаційного та професійно-адаптивного потенціалу екологічних цінностей, знань, вмінь і компетенцій.

По-четверте, підкресливши історизм і практичну спрямованість екологічного компоненту педагогічного процесу в інженерно-педагогічних закладах, проаналізовано основні вимоги до вищих педагогічно-інженерних навчальних закладів щодо забезпечення в структурі власного навчально-виховного середовища необхідних умов для повноцінного розвитку у студентів вмінь ефективно використовувати на практиці набуті протягом навчання екологічно-професійні компетентності. Важливим в цьому аспекті є і ціннісно-вольовий вимір проблеми, адже для реалізації набутих екологічних знань в

майбутній педагогічно-інженерній практиці необхідний високий рівень наснаги та вольової енергії, що підвищує актуальність використання в навчально-виховному процесі провідних інноваційно-гуманістичних, особистісно орієнтованих технологій. Виховання небайдужості, прагнення до постійної екологічно-культурної самореалізації, бажання постійно підвищувати власну екологічно-професійну компетентність – ось головні виміри практичної спрямованості екологічного компонента педагогічного процесу в інженерно-педагогічних закладах, які мають забезпечуватися найновітнішими інноваційно-гуманістичними технологіями навчання і виховання майбутніх педагогів.

По-п'яте, проаналізувавши системну єдність національного та загальнолюдського в екологічному складнику навчально-виховного процесу вищого навчального закладу педагогічно-інженерного профілю, доведено необхідність використання в процесі формування у студентів екологічної культури та свідомості як традиційних народно-культурних і мистецьких образів і смислів, що стверджують незаперечну єдність людини і природи і якими так багата українська народна культура, так і новітніх культурних установок постмодерної доби, серед яких важливе місце посідають й екологічні цінності. Екологічна культура майбутнього педагога інженерного профілю має бути феноменологічно-ціннісним утворенням, яке б гармонійно поєднувало загальнолюдські та національні екоцентричні установки, що використовуватиметься майбутнім інженером педагогом в навчально-виховних цілях під час власної професійної педагогічно-інженерної діяльності.

По-шосте, підтвердивши глибоко ціннісний характер екологічного компонента навчального процесу по підготовці майбутніх педагогів інженерного профілю, відзначено фундаментальну роль у формуванні навчально-виховного процесу соціально-гуманітарних дисциплін і категорій, які тим більше мають бути ключовим підґрунтям професійно-особистісної компетентності людини, яка планує в майбутньому присвятити себе педагогічній роботі. Глобальна екологічна криза перетворила цінності екологічного мислення і культури на необхідний феноменологічний чинник соціокультурного та цивілізаційного єднання людства перед загрозою цілковитого знищення. Цінність екологічного мислення, таким чином, має загальнопланетарний характер, однак виховуватися воно має індивідуально, а отже перед національною вищою школою постає складне завдання вироблення інноваційно-гуманістичних технологій та методів прищеплення кожному студенту глибокого ціннісного усвідомлення фундаментальності та особистісної значущості екологічної культури.

Література:

1. Ярчук Г. Екологізація педагогічної діяльності / Геннадій Ярчук // Вісник Інституту розвитку дитини. Випуск. 15. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: збірник наукових праць. – К. : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – С. 48 – 51.
2. Симоновська М. Методичні аспекти підготовки майбутнього вчителя-еколога / М. Симоновська // Історія Української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. – Випуск 2 (14). – С. 78 – 82.
3. Логвиненко В. М. Філософські аспекти екологічної освіти / Вікторія Логвиненко // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич – К. : ВІР УАН, 2012. – Випуск 59 (№ 4). – С. 648 – 652.
4. Тагліна Ю. С. Екологічна культура українського етносу: Ментальні джерела та техногенні перспективи : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук : спеціальність 09.00.12 «Українознавство (філософські науки)» / Юлія Тагліна. – Харків, 2005. – 22 с.
5. Кисельов М. М. Національне буття серед екологічних реалій / М. М. Кисельов, Ф. М. Канак. – К. : Тандем, 2000. – 320 с.
6. Мойсеюк Н. Педагогіка: навчальний посібник / Неля Мойсеюк. – К. : Саммит-Книга, 2008. – 656 с.
7. Дудник І. М. Морально-духовні аспекти детермінації сучасної екологічної кризи / І. М. Дудник, С. І. Лавриненко, М. М. Логвин // Екологічна безпека та природокористування: збірник наукових праць – К., 2011. – Випуск 8. – С. 213 – 221.
8. Єфіменко Н. П. Особливості формування екологічної культури студентів вищих технічних закладів освіти : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук : спеціальність 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Нонна Єфіменко. – Харків, 2000. – 21 с.

9. Чернікова О. В. Підготовка майбутніх учителів біології до формування екологічної культури старшокласників : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук : спеціальність 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Олена Чернікова. – Одеса, 2004. – 21 с.

10. Зеркалов Д. В. Інженерна екологія: проблеми, моніторинг, управління: монографія / Д. В. Зеркалов, К. Н. Ткачук, К. К. Ткачук. – К. : Основа, 2011. – 580 с.

11. Ключка С. І. Особливості формування аксіологічного компонента як необхідної складової екологічної компетентності майбутнього фахівця інженерного спрямування / С. І. Ключка // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2011. – № 10 (221). – С. 140 – 146.

Обосновано, что ценностный характер экологической компоненты учебного процесса в высшем педагогически инженерном учебном заведении является одним из ключевых аспектов воспитания будущих специалистов-педагогов с высоким уровнем гуманистически образовательной и экологически ценностной ориентированности, потребность в его реализации обусловлена профилем деятельности будущих инженеров; эффективность процесса напрямую зависит от его практической направленности, принцип практики рассматривается автором как основа и своеобразный философский стержень формирования экологической культуры будущих педагогов инженерного профиля.

Ключевые понятия: человек, экология, образование, культура, воспитание.

Proved that the evaluative nature of ecological components of the educational process in higher educational and engineering school is one of the key aspects of the education of future professionals and educators with high humanistic education and eco-value orientation, the need for its implementation due account of future engineers, process efficiency depends on its practical orientation, the principle of the practice is considered by the author as a kind of philosophical foundation and core of ecological culture of future teachers of engineering profile.

Key concepts: person, environment, education, culture and education.